

DOI 10.37491/UNZ.78.5
УДК 351.851:005

Марія ОРЕЛ¹,
Олексій КЛОЧКО²

РЕФОРМУВАННЯ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ В КОНТЕКСТІ ДЕРЖАВНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА З НАТО

Проаналізовано стан співробітництва між Україною і НАТО та участь Збройних сил України у проектах й ініціативах Альянсу. Зазначено, що участь у Концепції оперативних можливостей дозволяє брати участь у навчаннях та операціях під егідою НАТО, залучатися до оперативного чергування у складі багатонаціональних військових формувань високої готовності; участь у Програмі НАТО з обміну даними про повітряну обстановку сприяє координації боротьби з проявами повітряного тероризму. Визначено, що основними завданнями у процесі реформування Збройних сил України за стандартами НАТО є стандартизація їх до Збройних сил НАТО та підвищення ефективності оборонної сфери країни. Впровадження стандартів НАТО передбачає розробки відповідних законодавчих та нормативних документів, надання їм чинності у встановленому порядку та його застосування у повсякденній діяльності. У процесі реформування сектору безпеки та оборони вже проведено низку заходів із реорганізації органів військового управління, але процес реформування

¹ доктор наук з державного управління,
професор кафедри публічного адміністрування,
Міжрегіональна Академія управління персоналом (м. Київ),
orelmailm@ukr.net,
<https://orcid.org/0000-0002-9071-5602>.

² аспірант,
Міжрегіональна Академія управління персоналом (м. Київ),
olexiy.klochko@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0003-3482-5054>.

триває. Потребує апробації стандарт «STANAG», який вимагає комплексного перегляду всієї інфраструктури та функціонування Збройних сил України. Зазначено, що співробітництва з НАТО у контексті реформування сектору безпеки і оборони полягає у сприянні трансформації та розвитку сектору безпеки і оборони України. Країни-члени НАТО продовжують надавати українській стороні консультації стратегічного рівня з питань реформування інституційного розвитку. У рамках співробітництва започатковано спеціальний навчальний механізм із залученням іноземних інструкторів у формі центру бойової підготовки підрозділів Збройних сил України і Національної Гвардії на базі Яворівського полігону. Запроваджено «Комплексний пакет допомоги для України» спрямований на підвищення обороздатності України у процесі проведення реформування сектору безпеки та оборони, який містить 13 напрямів.

Ключові слова: сектор безпеки та оборони, реформування, НАТО, співробітництво.

Одним із вирішальних напрямів безпекової політики нашої держави є розвиток співробітництва України з Організацією Північноатлантичного договору (НАТО). Активізація реформування сектору безпеки і оборони держави зумовлена підвищенням рівнем військової напруги у східному регіоні, а також численними загрозами для національної безпеки, зокрема територіальної цілісності України. Від ефективності реформування сектору безпеки й оборони залежить як подальша безпека країни в цілому, так і результативність подальшого співробітництва з НАТО. Актуальним є дослідження реформування сектору безпеки й оборони з урахуванням механізмів співробітництва України та НАТО.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням співробітництва України та НАТО займалися такі науковці, як: Л. Алексієвець, С. Віднянський, В. Горбулін, О. Дергачов, С. Джердж, І. Долгов, А. Зленко, Ю. Макар, Є. Марчук, Г. Перепелиця, С. Прийдун, О. Соскін, І. Тодоров та ін. У своїх дослідженнях вони описують шлях співробітництва України та НАТО, об'єктивно оцінюють стан сучасних відносин, напрямки державного співробітництва, а також євроатлантичний курс України після становлення її як незалежної держави. Слід відмітити, що праці цих авторів заклали основи для предметного дослідження проблеми.

Аналіз наукових праць вітчизняних дослідників, які займалися розробкою питань безпеки та оборони (Б. Головка, В. Горбулін, О. Кунбін, С. Ліпатова, Г. Ситник, С. Пасіка), свідчить про недостатню увагу до дослідження реформування сектору безпеки й оборони в аспекті співробітництва з партнерами по НАТО.

Метою статті є розкриття основних напрямів реформування сектора безпеки й оборони держави у контексті співробітництва з Північноатлантичним Альянсом.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 р. № 2469–VIII сектор безпеки і оборони є системою органів державної влади, Збройних сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, правоохоронних і розвідувальних органів, державних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, сил цивільного захисту, оборонно-промислового комплексу України, діяльність за функціональним призначенням спрямована на захист національних інтересів України від загроз [1]. Ключовим елементом сектору безпеки та оборони є Збройні сили України.

Співпраця між Україною та НАТО триває довгий час, починаючи зі шляху незалежності України, приєднання до програми «Партнерство заради миру» [2], участі України у миротворчих місіях, підписання Хартії про особливе партнерство та заснування комісії Україна — НАТО [3].

У рамках співробітництва з НАТО Збройні сили України беруть участь у низці проектів та ініціатив Альянсу.

Із 2004 року Збройні сили України беруть участь у Концепції оперативних можливостей (*Operational Capability Concept*). Ця Концепція створена як робочий механізм з метою підвищення рівня взаємосумісності між підрозділами держав-партнерів, що беруть участь у програмі НАТО «Партнерство заради миру» та держав-членів НАТО, посилення їх оперативних спроможностей за рахунок використання в навчально-бойовій роботі стандартів армій провідних країн Альянсу. Залучені до цього проекту підрозділи Збройних сил України проходять підготовку за стандартами НАТО та отримують відповідну оцінку. Здобутий досвід дозволяє їм брати участь у навчаннях та операціях під егідою НАТО, а також залучатися до оперативного чергування у складі багатонаціональних військових формувань високої готовності.

З 2008 року Збройні сили України беруть участь у Програмі НАТО з обміну даними про повітряну обстановку (*Air Situation Data Exchange Program*), яка започаткована з метою координації боротьби з проявами повітряного тероризму.

Після початку антитерористичної операції у 2014 році було здійснено широкомасштабний перегляд сектору безпеки та оборони України за сприяння радників НАТО. Результатом перегляду та оцінки стало затвердження нової Стратегії національної безпеки, серед основних завдань якої було названо забезпечення інтеграції України до Європейського Союзу та формування умов для вступу в НАТО [4].

У 2015 році Президент України заявив про те, що у рамках реалізації стратегічного наміру щодо набуття членства в організації Україна перейде на стандарти НАТО до 2020 року [5]. Основним завданням такого реформування є стандартизація Збройних сил України до Збройних сил НАТО, що має сприяти підвищенню ефективності оборонної сфери та підтверджує незмінний курс України до вступу в НАТО. Варто наголосити на тому, що політика стандартизації не відкриває двері до членства в Організації Північноатлантичного договору, але перехід на стандарти НАТО та взаємосумісність армій країн-членів є основою безпеки Альянсу.

Збройні сили України почали реформуватися відповідно до мети та завдань, затверджених Президентом України у Стратегічному оборонному бюлетені України [6], де закріплено основні напрями реформування Збройних сил України та інших елементів сектору безпеки і оборони у контексті співпраці з НАТО, та Державній програмі розвитку Збройних сил України на період до 2020 року [7].

Впровадження стандарту НАТО передбачає проведення комплексу заходів, що включає прийняття рішення щодо застосування Міністерством оборони України та Збройними силами України положень (норм, вимог) стандарту НАТО, розроблення відповідних нормативно-правових документів (внесення відповідних змін та/чи доповнень до чинного законодавства), надання йому чинності у встановленому порядку і його застосування в повсякденній діяльності Міністерства оборони України та Збройних Сил України [8]. Слід впровадити 765 стандартів (нормативних документів) НАТО, які поступово перекладаються українською мовою з мови оригіналу та впроваджуються у практику військового управління України.

У процесі реформування системи управління було проведено заходи щодо розмежування організаційно-функціональних обов'язків, реорганізації структури органів військового управління до відповідності з типовою структурою та розподілом повноважень штабів збройних сил держав-членів НАТО. З цією метою було реорганізовано структурні підрозділи Генерального штабу на J-структуру (обов'язкова структура штабів НАТО).

Здобутками реформування сектору безпеки та оборони до стандартів НАТО в Україні також є запровадження Глосарію абревіатур НАТО, створення управління спільного цивільно-військового співробітництва.

Проте процес реформування нині ще триває. Одним із найскладніших завдань реформування сектору безпеки і оборони України у контексті співробітництва з НАТО є впровадження стандартів STANAG (англ. — *Standardization Agreement*). Практика адаптації STANAG вимагає комплексного перегляду всієї інфраструктури та функціонування Збройних сил України та відбувається навколо таких стратегічних цілей: створення об'єднаної системи керівництва силами української оборони, ефективна політика планування і застосування ресурсів, посилення боєздатності частин і з'єднань за світовими стандартами, об'єднана з НАТО логістика і система медичного забезпечення.

Окрім консультативної підтримки НАТО, суттєва допомога Україні надається державами-членами Альянсу в рамках двостороннього співробітництва.

Мета такого співробітництва у контексті реформування сектору безпеки і оборони полягає у сприянні трансформації та розвитку сектору безпеки і оборони України для виконання властивих йому завдань як в інтересах держави, так і в інтересах забезпечення регіональної і глобальної стабільності і безпеки; сприянні розвитку Збройних сил України для реалізації завдань оборони України та участі у міжнародних операціях і навчаннях; досягненні взаємосумісності Збройних сил України, інших складових сектору оборони та безпеки; використання можливостей обо-

ронно-технічного співробітництва в інтересах розвитку Збройних сил України та підвищення конкурентоспроможності на міжнародному ринку [9].

У 2014 році ініціативи США був започаткований спеціальний навчальний механізм із залученням іноземних інструкторів у формі центру бойової підготовки підрозділів Збройних сил України і Національної Гвардії на базі Яворівського полігону [10]. З приєднанням до цієї ініціативи інших країн було створено Багатонаціональний об'єднаний координаційний комітет (БОКК) з питань військового співробітництва та оборонного реформування, куди увійшли представники України, США, Великої Британії, Канади та Литви. У рамках комітету було організовано Об'єднану багатонаціональну тренувальну групу (JMTG-U). Підготовка здійснюється американськими, канадськими (операція «Юніфаер»), литовськими, естонськими, латвійськими, польськими та британськими (операція «Орбітал») інструкторами.

Діяльність БОКК включає:

1) планування курсової підготовки особового складу Збройних сил України за кордоном;

2) отримання матеріально-технічних засобів за Програмою фінансування надання військової техніки, майна та послуг США іноземним державам (Програма FMF) та навчання особового складу Збройних сил України для обслуговування окремих зразків техніки (контрбатареїні радары, медичне обладнання та устаткування тощо);

3) візити в Україну мобільних тренувальних груп;

4) лікування та реабілітацію поранених військовослужбовців [10].

У рамках Групи радників з оборонної підготовки (*Defense Education Advisory Group, DEAG*) інструктори зі США опрацьовують настанови з бойової підготовки на оперативному та тактичному рівнях для ланки відділення — взвод та рота — батальйон (на основі досвіду АТО-ООС та американських військових керівних документів) [11].

Серед програм та ініціатив НАТО з питань надання консультативної та технічної підтримки основним документом вважається «Комплексний пакет допомоги для України» [12], ухвалений на Саміті НАТО у Варшаві. Цей пакет допомоги спрямований на підвищення обороноздатності України у процесі проведення реформування сектора безпеки та оборони і містить 13 напрямів.

Провідною метою цього пакету допомоги є надання Україні допомоги в реформуванні власних Збройних сил відповідно до стандартів НАТО та досягнення їх взаємосумісності з силами НАТО до 2020 року. Пакет містить понад 40 цілеспрямованих заходів з підтримки в декількох ключових сферах, які вважаються взаємодоповнюючими компонентами спільної роботи на стратегічному рівні та розширюватимуть можливості України щодо посилення спроможності забезпечити свою безпеку [12]. У документі відзначено, що країни-члени НАТО будуть продовжувати надавати українській стороні консультації стратегічного рівня з питань реформування сектора безпеки та оборони, а також інституційного розвитку через Представництво НАТО в Україні та роботу Спільної робочої групи з реформування сектора безпеки та оборони.

Основні напрями консультативної підтримки включатимуть демократичний та цивільний контроль над сектором безпеки і оборони, а також створення ефективних й дієвих структур безпеки та оборони. У рамках військового співробітництва діяльність буде зосереджена на розвитку взаємосумісності, освіти та підготовки.

Таким чином, Україна продовжує працювати над реформуванням сектору безпеки та оборони активно, співпрацюючи з НАТО за визначеними напрямками. Водночас спостерігаються певні проблеми в системі реформування, що зумовлені чинниками правового характеру.

Список використаних джерел

1. Про національну безпеку України. Закон України від 21.06.2018 р. № 2469–VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 31. Ст. 241.
2. *Шило В. Д.* Довідник з питань міжнародного військового співробітництва. Київ : МП Леся, 2003. 192 с.
3. Особливе партнерство України з НАТО. Міністерство закордонних справ України. *Міністерство закордонних справ України*. URL : <http://bit.ly/3lf3IoS>.
4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України». Указ Президента України від 26.05.2015 р. № 287/2015. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL : <http://bit.ly/2wXhszb>.
5. Заява для представників ЗМІ Президента України П. Порошенка за результатами зустрічі з Генеральним секретарем НАТО Й. Столтенбергом. *Ukraine-NATO*. URL : <http://bit.ly/3rIrf3n>.
6. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 травня 2016 року «Про Стратегічний оборонний бюлетень України». Указ Президента України від 06.06.2016 р. № 240/2016. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. URL : <http://bit.ly/3rOHhJe>.
7. Державна програма розвитку Збройних Сил України на період до 2020 року. *Міністерство оборони України*. URL : <https://bit.ly/3lnmc6J>.
8. Впровадження стандартів НАТО у Збройних Силах: підсумки 2016-го (04.08.2017). *Ukrainian Military Pages*. URL : <http://bit.ly/30AYZnX>.
9. Співробітництво у сфері реформування сектору безпеки (27.12.2019; 17:04). *Ukraine-NATO*. URL : <http://bit.ly/2NbTWHh>.
10. *Кудряченко А. І.* Шляхи і напрями забезпечення Євроатлантичного вектора розвитку України: аналітична доповідь. Київ : Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України, 2019. 140 с.
11. Євроатлантичний вектор України: національна доповідь / ред. кол. С. І. Пирожков, І. О. Кресіна, А. І. Кудряченко, Ю. С. Шемшученко та ін. Київ : Національна академія наук України, 2019. 328 с.
12. Комплексний пакет допомоги НАТО для України (29.07.2016; 12:43). *Ukraine-NATO*. URL : <http://bit.ly/3qOeR16>.

Надійшла до редакції 17.11.2020

**Maria OREL,
Olexiy KLOCHKO**

Interregional Academy of Personnel Management

Security and Defence Sector Reforming in the Context of State Cooperation with NATO

The state of cooperation between Ukraine and NATO and the participation of the Armed Forces of Ukraine in Alliance projects and initiatives are analyzed. It is noted that participation in the Concept of Operational Capabilities allows to participate in exercises and operations under the auspices of NATO, to be involved in operational duty as part of multinational military formations of high readiness; Participation in NATO Air Information Exchange Program contributes to the coordination of the fight against air terrorism. It is determined that the main tasks in the process of reforming the Armed Forces of Ukraine according to NATO standards are their standardization to the NATO Armed Forces and increasing the efficiency of the country's defence sphere. The implementation of NATO standards involves the development of relevant legislation and regulations, their enactment in the prescribed manner and its application in day-to-day operations. In the process of reforming the security and defence sector, a number of measures have already been taken to reorganize the military administration, but the reform process is ongoing. The «STANAG» standard needs to be tested, which requires a comprehensive review of the entire infrastructure and functioning of the Armed Forces of Ukraine. It is noted that cooperation with NATO in the context of security and defence sector reform is to promote the transformation and development of Ukraine's security and defence sector. NATO member states continue to provide strategic advice to the Ukrainian side on institutional development reform. Within the framework of cooperation, a special training mechanism was launched with the involvement of foreign instructors in the form of a combat training center for units of the Armed Forces of Ukraine and the National Guard on the basis of the Yavoriv test site. The «Comprehensive Assistance Package for Ukraine» was introduced to increase Ukraine's capacity in the process of reforming the security and defence sector, which contains 13 areas.

Keywords: *security and defence sector, reforming, NATO, cooperation.*